

ประชาธิปไตย : ความหมาย นัยสำคัญ อ่อนนวย และการสร้างจิตใจ

คำว่า ประชาธิปไตย เป็น ๔ ข้อความคิด และระบบการปกครอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการศึกษาวิชาทฤษฎีการเมือง และวิชาการเมืองปรัชญาเช่นเดียวกัน นับได้ว่าประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองในแบบอุดมคติ ที่สังคมต่าง ๆ ส่วนมากพยายามที่จะยึดถือเป็นหลักในการบริหารประเทศและเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล Locke กับ Rousseau เป็นตัวอย่างของนักปรัชญาจำนวนมาก ที่พยายามชี้ให้เห็นว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด Tocqueville เป็นอีกผู้หนึ่งในจำนวนหลาย ๆ คนที่มองเห็นว่า โดยประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ สังคมต่าง ๆ จะมีการพัฒนาไปสู่การปกครองแบบนี้

แต่อย่างไรก็ตาม การมีความเชื่อในสิ่งที่ต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากในระยะหลัง ๆ ได้เกิดระบบฟاشิสม์ และระบบทคอมมิวนิสม์ รวมทั้งมั่นคงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

ซึ่งมีสถาบัน วัฒนธรรม และกระบวนการทางการเมืองในรูปต่าง ๆ ที่ได้ไปจากระบบประชาธิปไตย

ในระยะนี้ ปรากฏว่า มีเอกสารทางวิชาการ เกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตย เพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้เรามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนิดนึง

) ปัจจัยที่นักประชัญญ์และนักทฤษฎีการเมืองได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาอยู่ เช่น ประชาธิปไตย หมายความว่าอย่างไร มีลักษณะสำคัญ ๆ อะไรบ้าง ? มีปัจจัยอะไรบ้างที่影响 อำนาจต่อการปกครองแบบนี้ ? หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำอย่างไรจึงจะช่วยให้ผลเมืองในสังคมนั้นสังคมได้ มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยได้ ?

แม้ว่าจะยังไม่มีทฤษฎีหรือการศึกษาใด สามารถให้คำตอบต่อคำถามเหล่านี้ได้ทั้งหมด แต่ก็ยังนับว่า ในระยะหลัง ๆ นี้มีทฤษฎีและการศึกษาเป็นจำนวนมากไม่น้อย ที่ช่วยอธิบาย

บัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยได้มากขึ้น อย่างน้อยที่สุด ก็ช่วยให้เราเข้าใจได้ว่า เหตุใดประชาธิปไตยจึงประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งได้ แต่ล้มเหลวในอีกสังคมหนึ่ง ทฤษฎีและการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนความสนใจจากการศึกษาที่เน้นในเรื่องสถาบันที่เป็นทางการแบบเดิม ไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ และลักษณะต่าง ๆ ของระบบการเมือง ที่เป็นอยู่จริง

บทความนิมความมุ่งหมาย ที่จะอธิบายถึงความหมายและลักษณะของการปกครองในแบบประชาธิปไตย รวมทั้งจะให้เห็นว่า ความสำเร็จของการปกครองแบบ ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะพยายามชี้ให้เห็นว่า การมีจิตใจแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญต่อการปกครองดังกล่าวอยู่มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าคนไทยมีบัญญาในเรื่องน้อยอย่างไรบ้าง และเพื่อจะได้อธิบายเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านั้นได้ดีขึ้น รวมทั้งเพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

๑. จากสุนทรพจน์อันลือชื่อ ของประธานาริบินกีลินกอล์น ประชาธิปไตย คือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” สำหรับความหมายของประชาธิปไตยในบทความนี้มาจากการ Giovanni Sartori, *Democratic Theory* (New York : Federick A. Praeger, 1965) แต่มีนักวิชาการที่อ้างว่า ประชาธิปไตย มีหลักอยู่สี่ประการ คืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ความเสมอภาคในทางการเมือง การยึดถือเจตนาธรรมของปวงชนเป็นหลัก รวมทั้ง การทัดสินบัญญาโดยอาชญาเสียงข้างมาก โปรดดู Austin Ranney and Willmoore Kendall, *Democracy and the American Party System* (New York : Harcourt, Brace & World, 1956), pp. 18-39.

ประชาธิปไตย เป็นแบบของการปกครองอย่างหนึ่ง ที่ดีหลักว่า อำนาจอธิปไตย เป็นของประชาชน เป็นการปกครองโดยประชาชนและเพื่อประชาชน^๑

การปกครองแบบถือว่า อำนาจที่ชอบธรรมในการปกครองประเทศ จะต้องมาจากประชาชน หรือได้รับความยินยอมของประชาชน ทั้งนี้ จะต้องมีวิธีการต่าง ๆ ที่จะให้บรรลุผลการดังกล่าวไว้ ด้วยการกำหนดให้ประชาธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นโดยตรง หรือโดยอ้อม เช่นเลือกคนนั้นเป็นผู้แทนในการใช้อำนาจนั้น ยิ่งกว่านั้น ประชาธิปไตย ยังมีความมุ่งหมายในการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมอีกด้วย ไม่ใช่เพื่อผู้มีอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ กล่าวโดยย่อการปกครองแบบประชาธิปไตยมีหลัก วิธีการ และความมุ่งหมาย ที่ผูกพันอยู่กับประชาชน

การแก้ การปกครองแบบประชาธิปไตยถือหลักว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมาย

โดยผ่านสภานิติบัญญัติ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร โดยผ่านทางฝ่ายบริหาร และประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจตุลการโดยผ่านทางศาล ทั้งนี้ การใช้อำนาจน้อาจกระทำโดยตรง เช่นการซุ่มนุมของชาวເອເຊເນສ์ໂປຣາມພ່ອຮ່ວມກັນຕົດສິນໃຈໃນສົງຫນສົງໄດ້ หรือโดยວິຊ້ອົມເບື່ນ การໃຊ້ระบบຜູ້ແທນຫວ່າງການມອບອໍານາຈ ດັລວ ແຕ່ຈະກຳຫັດກັນອ່າງໄວໃນສັງຄົມຫນ່າງໆ ອາຈກລ່ວໄວ້ໄວ້ ໃນການປັກປອງແບບນໍາອໍານາຈໃນການອອກກົງໝາຍ ອໍານາຈໃນການປົງປັດຕາມກົງໝາຍ ແລະ ອໍານາຈໃນການຕີຄວາມກົງໝາຍ ຍ່ອມໄດ້ມາຈາກຄວາມຢືນຍອມຂອງປະຊາຊົນ ເຈົ້າທ່ານຂອງຮັສຸຜູ້ໃຈໍານາຈເລັດນັ້ນຈະຕັ້ງຮັບຜົດຂອບຕ່ອງປະຊາຊົນແລະເປັນຜົນປົງການປະຊາຊົນ

ທັງນີ້ ເພື່ອການປັກປອງແບບປະຊາຊົນໄປຫຼຸດມີມີນີ້ໃນຄວາມສຳຄັງຂອງບຸກຄຸລ ໃນຄວາມສົມອກາກ ແລະໃນສົງຄົມ ແລະ ໂດຍມີມີຫຼຸດມີນີ້ໃນສົງຄົມຫນ່າງໆ ທັງນີ້ໃນການປັກປອງແບບປະຊາຊົນ ຈະຕັ້ງຮັບຜົດຂອບຕ່ອງປະຊາຊົນ

๒. James M. Burns and Jack W. Peltason, *Government by the People* (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1966), pp. 8-9; Sartori, ibid. Chapters XIII-XV; ສໍາຫັນທັງສອ້ທີ່ຮ່ວມຮ່າງແນວການຕີກົງທ່າງໆ ເຖິງປະຊາຊົນປະຊາຊົນ ໂປຣສຶກຂາຍາກ Henry S. Kariel (ed.), *Frontiers of Democratic Theory* (New York : Random House, 1970).

๓. ມີບ່ອຍກ່ຽວທີ່ເຮົາເລີ່ມມາກັບຈະເຂົ້າໃຈສັບສົນ ຮະຫວ່າງຮະບບການເນື້ອກັບຮະບບເກຣຍງົກິເນື້ອພູດຕິງລັກທີ່ສັກນິຍົມ ບາງຄນຈຶ່ງເຂົ້າໃຈວ່າ ເປັນເວັ້ງຂອງຮະບບການປັກປອງແບບຄອມມິວິນິສົດ ຄວາມຈົງແລ້ວ ລັກທີ່ສັກນິຍົມກັບລັກທີ່ນາຍຖຸນ ເປັນຮະບບເກຣຍງົກິ ສ່ວນປະຊາຊົນປະຊາຊົນໄກ ເປັນເວັ້ງຂອງຮະບບການເນື້ອກັບຮະບບການເນື້ອ ສັງຄົມທີ່ສັງຄົມໄກ ຈະມີລັກຂະະຍ່ອຍ່າງໄວ ຈຶ່ງຍູ້ທີ່ຈະເອງຮະບບເກຣຍງົກິແບບໄກ ໄປພັນວັກເຂົ້າກັບຮະບບການເນື້ອແບບໄກເທົ່ານັ້ນເອງ ທາກເອາລັກທີ່ສັກນິຍົມໄປໃຫ້ໃນປະເທດປະຊາຊົນປະຊາຊົນ ກໍຈະໄດ້ຮະບບການປັກປອງແບບປະຊາຊົນທີ່ຈະເປັນຮັສົມສົດກົງການ ແຕ່ດ້າເອາລັກທີ່ສັກນິຍົມໄປໃຫ້ໃນປະເທດປະຊາຊົນປະຊາຊົນ ກໍຈະໄດ້ຮະບບການປັກປອງແບບໂສ່ງເວີຍກ່ຽວເຊີ້ຍ ທີ່ຈະເປັນຄອມມິວິນິສົດ ອັນທີ່ຈົງ ໄດ້ມີຜູ້ໃຫ້ເຫັນວ່າ ລັກທີ່ນາຍຖຸນໃນສຫຮັກກຳລັງຈະເສື່ອມລົງ ແລະຈະມີລັກທີ່ສັກນິຍົມເຂົ້າມາແທນທີ່ ທີ່ຈົງເຂົ້າກັນໄດ້ກັບການປັກປອງແບບປະຊາຊົນປະຊາຊົນ ໂປຣກູ້ Robert A. Dahl, *Modern Political Analysis* (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 1963), pp. 8-9; and Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy* (New York : Harper and Row, 1962).

การປັກປອງແບບນໍາມີຄວາມສຳຄັງ ແລະຄຸນຄ່າຂອງບຸກຄຸລມາກວ່າສິ່ງອື່ນໄດ້ ດັນນີ້ຮັສູ້ ສາມາຄມ ແລະກຳລຸ່ມທ່າງໆ ຈະມີຄຸນຄ່າ ກົດ່ອເມື່ອສິ່ງເຫຼັນນັ້ນມີປະໂຍບນົດຕ່ອບບຸກຄຸລສ່ວນຮ່ວມ ການປັກປອງແບບປະຊາຊົນປະຊາຊົນ ປື້ນວ່າ ດັນນີ້ຈະມີຄວາມເສມອກາກກັນ ທັງນີ້ໃນການສັງຄົມ ໃນການເສົາງເສົາງ ແລະໃນການເມືອງກຳລົງຄ່ອງ ຈະຕັ້ງຄ່ອງວ່າ ດັນນີ້ຈະມີສູ່ນະທາງສັງຄົມ ເທົ່າເທິ່ນກັນ ຈະຕັ້ງຄ່ອງເຄາຟແລະປົງປົກຕ່ອງທຸກຄົນ ອ່າງເທົ່າເທິ່ນກັນ ໄນມີຄວາມແຮ່ອມລາດຳສູງໃນເຮືອງສູ່ນະຂອງບຸກຄຸລ ໄນວ່າຫຼັງຈຸບັນ ພໍລົງທຶນ ຂອງເຂາຈະເປັນອ່າງໄວສໍາຫັນຄວາມເສມອກາກໃນທາງເສົາງເສົາງ ການປັກປອງແບບນໍາມີຄ່າ ຈະຕັ້ງກະຈາຍຄວາມມີຄ່າ ໄປສ່ວນຕ່າງໆຂອງສັງຄົມອ່າງເສມອහນ້າກັນ ແລະກ່ອົງໃຫ້ເກີດການມີໂຄກສໃນທາງເສົາງເສົາງ ທີ່ທ່າເທິ່ນກັນ ສ່ວນຄວາມເສມອກາກໃນທາງເສົາງເສົາງ

ทางการเมืองนั้น จะต้องถือว่า คนเราทุกคน ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ในการดำรงชีวิต ในการใช้เสรีภาพ ในการแสดงออก ความสุขและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วม ทางการเมือง

นอกจากนั้น การปกครองแบบประชาธิปไตย ยังถือว่า คนเราทุกคนควรร่วมเสรีภาพ ในการเลือกเบ้าหมายและวิธีการในการดำรงชีวิต ของตนเอง สงสัยจะช่วยให้มนุษย์ใช้ความสามารถ ได้อย่างเต็มที่ การมีเสรีภาพในการค้นหาความจริง และในการแสดงออก ย่อมก่อให้เกิดความเจริญในด้านต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น การทมนุษย์มีเสรีภาพ ย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบขึ้น^๔

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักของการปกครองแบบประชาธิปไตย ย่อมบนอยู่กับการ

๔. สำหรับสิทธิเสรีภาพของประชาชนในระบบประชาธิปไตย นั่นก็คือ “การมีสิทธิเสรีภาพของประชาชน,” ในชัยอนันต์ สมุทรวิชัย กับคณะ, รัฐธรรมนูญสำหรับชาวบ้าน (กรุงเทพ มหานคร : สำนักพิมพ์พิมเดศ, ๒๕๐๑), หน้า ๑๔๐-๑๔๔.

๕. Schumpeter, p. 269.

๖. บทความและหนังสือใหม่ๆ ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ และทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบัน และระบบที่ปรึกษาต่างๆ เช่น Avery Leiserson, “Empirical Approaches to Democratic Theory,” in *Political Research and Political Theory*, ed. by Oliver Garceau (Cambridge : Harvard University Press, 1968), pp. 13-38; Charles F. Cnudde and Deane E. Neubauer (eds.), *Empirical Democratic Theory* (Chicago : Markham Publishing Company, 1969); Robert A. Dahl, *A Preface to Democratic Theory* (Chicago : University of Chicago Press, 1966); Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy* (New York : Harper and Row, 1957); James M. Buchanan and Gordon Tullock, *The Calculus of Consent : Logical Foundations of Constitutional Democracy* (Ann Arbor : University of Michigan Press, 1965); and Schumpeter, *op. cit.*, สำหรับบทความของ Leiserson ได้พิจารณาร่วมผลงานทางทฤษฎี และการวิจัยต่างๆ ในเรื่องประชาธิปไตย พร้อมทั้งที่ให้เห็นประโยชน์ และข้อบกพร่องของผลงานเหล่านั้น ส่วน Dahl เสนอว่า ประชาธิปไตย คือการปกครองที่อ่อนโยนยิ่งในกิจมิตรของบุคคลหลาย ๆ กลุ่ม (Poliarchies) Downs พยายามคิดทฤษฎีที่อธิบายถึงพฤติกรรมของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ในระบบประชาธิปไตย ทั้งในด้านผู้ออกเสียงเลือกตั้ง และในด้านพระราชการเมือง สำหรับ Buchanan & Tullock พยายามเสนอทฤษฎีในเรื่องการวางแผนกฤษฎ์ที่ เกี่ยวกับอัตราส่วนของจำนวนคนในการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย ว่าควรจะใช้อย่างไร เพื่อให้ได้เสียงข้างมาก Schumpeter เห็นว่า ประชาธิปไตยก็คือการมีสิทธิเลือกตั้งผู้นำ ได้เสนอว่า การที่ประชาชนไม่สนใจทางการเมืองมากขึ้น ทำให้ระบบนายทุนกำลังจะถึงจุดจบ

มีความเชื่อในสังคมสามัญกล่าวมาแล้ว คือ ความสำคัญของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพ ประการที่สอง การปกครองแบบประชาธิปไตยจะต้องมีข้อกำหนด เกี่ยวกับการเลือกผู้นำฝ่ายต่างๆ รวมทั้งมวลธุรกิจ ควบคุมการใช้อำนาจของผู้นำเหล่านั้น สำหรับบทบาทของประชาธิปไตยในการปกครองแบบประชาธิปไตยในทันที จึงเป็นเรื่องของการกำหนดระเบียบปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับการให้ได้มาซึ่งอำนาจตัดสินใจ ตามแบบประชาธิปไตย เช่น การมีรัฐธรรมนูญ การมีการเลือกตั้งโดยเสรี การมีพรรคร่วมฝ่ายค้าน การปกครองโดยเสียงข้างมาก และการคุ้มครองสิทธิของคนส่วนน้อย เป็นต้น^๕ สิ่งเหล่านี้เป็น

เพียงกลไกทางการเมือง เป็นเรื่องของการจัดระบบความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมือง เพื่อให้ประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นการปกครองโดยประชาชนมากที่สุด

ภารกิจที่สำคัญที่สุด คือ การจัดระบบความสัมพันธ์ของประชาธิปไตย ให้เป็นระบบที่มีความมุ่งหมายในการปกครอง เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม ในกรณีนี้ ความต้องการกระทำการของผู้นำ อย่างไรก็ตาม ประเทศใดจะได้เชื่อมั่นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยได้จริง ๆ ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบทั้งสาม ประการ คือ มีทั้งหลักการและวิธีการ และมีความมุ่งหมายที่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น การมีระบบเด็ดขาด ที่ผู้นำบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ก็ย่อมว่าเป็นการปกครองแบบเด็ดขาดอยู่แล้ว เนื่องจากขาดหลักการ และวิธีการของการปกครองแบบประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประเทศใด จะได้เชื่อมั่นว่า การปกครองแบบนี้ได้ ก็ต่อเมื่อ

๔. Aristotle ได้แบ่งประเภทของระบบการปกครองแบบต่าง ๆ ไว้ตามลักษณะดังนี้ คือ (ก) ระบบกษัตริย์ เป็นการปกครองโดยคนเดียว เพื่อผลประโยชน์ของคนเป็นจำนวนมากในสังคม (ข) ระบบกราช เป็นการปกครองโดยคนคนเดียว เพื่อผลประโยชน์ของคนเอง (ค) ระบบคณาธิปไตย เป็นการปกครองโดยคนเป็นจำนวนน้อย เพื่อผลประโยชน์ของคนเป็นจำนวนน้อย ซึ่งเป็นพรภพของคนเอง และ (ง) ระบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองโดยคนเป็นจำนวนมาก (ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง หรือโดยเลือกผู้แทน) เพื่อประโยชน์ของคนเป็นจำนวนมากในสังคม (ประชาชน)

๕. โปรดศึกษาจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่ระบุรวมไว้ใน ทินพันธ์ นาคะตะ, “การพัฒนาทางการเมือง: บทวิเคราะห์และสำรวจเอกสารทางวิชาการ,” พัฒนาวิหารศาสตร์ ปีที่ ๑๔ เล่มที่ ๑ (มกราคม, ๒๕๖๑) ซึ่งอยู่ระหว่างการพิมพ์; Cnudde and Neubauer, *op. cit.*, Part Three.

หลักการ มีวิธีการ และมีความมุ่งหมายที่เป็นประชาธิปไตย สำหรับในตอนต่อไป จะพุดถึงเรื่องบัญญัต่าง ๆ ที่เอօออำนวยต่อการปกครองแบบนี้ เพื่อเราจะได้เข้าใจระบบการปกครองในลักษณะนี้ได้ดีขึ้น

ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการศึกษาเรื่องนี้ ก็คือ มีปัจจัยอะไรบ้าง ที่ส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพของการปกครองแบบประชาธิปไตยได้? หรือทำอย่างไรจึงจะช่วยให้การปกครองแบบนี้ประสบความสำเร็จในสังคมหนึ่งสังคมใดบ้างได้? ในการตอบคำถามเช่นนี้ มั่นคงวิชาศาสตร์ เป็นจำนวนมากพยายามเสนอทฤษฎีและผลการวิจัย โดยการศึกษาเปรียบเทียบ จากปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่จริงในสังคมต่าง ๆ ที่โลก ทำให้ความรู้ที่ได้มามากขึ้น แต่ไม่ได้ออกมาบัน โดยเนพะอย่างยิ่ง การศึกษาวิจัย ที่มุ่งเน้นในด้านการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งส่วนมากถือว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย คือการพัฒนาทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งพอจะสรุปบัญญัต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก การปักครองแบบประชาริปปิตัย เป็นการปักครองโดยยึดหลักกฎหมาย เช่น จะต้องนิร្យัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญ ๆ ในการปักครองเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ของสถาบันต่าง ๆ และเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของบุคคลรวมทั้งการประกันความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย ก่อร่างโดยย่อ ก็คือ การปักครองแบบนั้นอยู่กับการพัฒนาของระบบกฎหมาย

ประการที่สอง การปักครองแบบต้องอาศัย ความสำเร็จในการสร้างชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง การสร้างความสามารถในการระดมทรัพยากรมาใช้เพื่อผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมและการมีความสามารถที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพันระหว่างประเทศได้ อาจกล่าวได้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของการปลูกฝังความรักชาติและหน้าที่พลเมือง การสร้างความเห็นชอบร่วมกันระหว่างผู้นำกับมวลชนในส่วนต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งการสร้างสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อนำสิ่งเหล่านามาเป็นนโยบายและโครงสร้างการต่าง ๆ ของชาติ

ประการที่สาม ความเจริญของการปักครองแบบประชาริปปิตัย ขึ้นอยู่กับการมีความสามารถของรัฐบาล ในการจัดระเบียบภายในสังคม ในการระดมทรัพยากรมาใช้เพื่อส่วนร่วม

ในการกระจายทรัพยากรไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคมอย่างเสมอหม่นกัน และในการตอบสนองต่อความต้องการของสังคม เช่น ในระยะแรก ๆ ของการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลจะต้องมีบทบาทสำคัญในการควบคุมเศรษฐกิจของสังคม ด้วยการระดมทรัพยากรมาใช้ ด้วยการจัดสรรทรัพยากรให้ล้านและด้วยการบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย แต่เมื่อพัฒนาไปแล้ว รัฐบาลจะต้องมุ่งเน้นในด้านการกระจายทรัพยากรให้ล้าน

ประการที่สี่ ความสำเร็จของการปักครองแบบประชาริปปิตัย ขึ้นอยู่กับการสร้างความเจริญให้แก่สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาองค์การ และในด้านของระบบที่ปฏิบัติ หากสถาบันทางการเมืองมีความเจริญน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวทางสังคม จะทำให้เกิดความรุนแรงและการขาดเสียรภาพในทางการเมืองขึ้นได้ คือ เกิดความเสื่อมโทรมทางการเมืองขึ้น สถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ เช่น สถาบันติบัญญัติ คณะกรรมการตุรี ระบบศาล รวมทั้งการปักครองตนของในรูปเทศบาล ระบบการเลือกตั้ง และระบบพระคริริการเมือง เป็นต้น

ประการที่ห้า ความสำเร็จของการปักครองแบบนั้นอยู่กับการพัฒนาทางการบริหาร

๙. สำหรับการกำหนดนโยบายแบบประชาริปปิตัย โปรดศึกษาจาก กินพันธุ์ นาคทะ, “นโยบายการพัฒนา และวิชาการ,” พัฒนาวิชาการศาสตร์ ปีที่ ๓ เล่มที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๗), ๑๐๑-๑๒๘.

ซึ่งเป็นสถานที่ที่น่าจะใช้ในการรักษาภูมิภาค และความสัมภาระของสังคม และเป็นสถาบันที่น้ำหนาอย่างรัฐบาลไปปฏิบัติให้บรรลุผลโดยวางแผนเป็นกลางในทางการเมือง ไม่ผูกไว้กับ เอกภาพนี้ผูกไว้กับใจที่เข้ามาเป็นรัฐบาล แต่ด้วยที่ต้องระวังไม่ให้ระบบบริหารมีอำนาจมากเกินไปจนทำให้การควบคุมจากประชาชนกระทำได้ยาก โดยส่งเสริมให้มีระบบการปกครองตนเอง ในรูปเทศบาล กับการส่งเสริมให้มีกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง เพื่อมาถ่วงด้วยอำนาจของระบบราชการ ที่สำคัญที่สุด ก็คือ จะต้องปลูกฝังให้ข้าราชการมีความสำนึกรักในหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อประชาชนผู้เสียภาษีและผู้เป็นเจ้าของอำนาจอยู่ในประเทศไทย

ประการที่หก การปกครองแบบประชาธิปไตยจะดำเนินอยู่ได้ ขึ้นอยู่กับการมีความเจริญหรือการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคม และจะต้องไม่มีความแตกต่างกันมากันก็ระหว่างความมั่งคั่งกับความยากจนของคนส่วนใหญ่ในสังคม ประชาชนส่วนใหญ่จะต้องมีการอยู่ดีกินดี หากคนส่วนมากยังยากจนอยู่ จะเป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบนัก เพราะจะต้องใช้เวลาที่มีอยู่เพื่อกอบทั้งหมดในการประกอบอาชีพ แสวงหาอาหารมาเลี้ยงปากเลี้ยงห้อง ไม่มีเวลาที่จะหันไปสนใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ สำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่มาก ประการที่เจ็ด ความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย ขึ้นอยู่กับความเจริญของสังคม เช่น ประชาชนมีการศึกษาโดยทั่วถึง มีการขยายตัวของเมือง มีความเจริญของสื่อสารมวลชน รวมทั้งการรวมเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มผลประโยชน์เพื่อมีส่วนร่วมทางการเมือง ยิ่งกว่านั้น จะต้องมีการแบ่งแยกหน้าที่กันระหว่างสถาบันต่าง ๆ ของสังคม เพราะการแบ่งงานกันทำย่อมก่อให้เกิดความชำนาญงานโดยเฉพาะตน และช่วยให้เกิดความเป็นอิสรภาพตอกัน ทำให้อ่านไม่ไปรวมอยู่กับหนังแห่งเดียวโดยเฉพาะ พัฒนา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบนี้

ประการที่แปด การปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องอาศัยการมีความเคลื่อนไหวทางสังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ก่อร่วมกัน จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ชีวิตแบบเดิมของประชาชนส่วนใหญ่ไปสู่การดำเนินชีวิตแบบใหม่ ทั้งในทางสังคมทางเศรษฐกิจ และในด้านจิตใจ ซึ่งเป็นผลมาจากการเจริญในด้านอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ในกรณีที่อาชญากรรมต้องมีการเปลี่ยนที่อยู่ มีการเปลี่ยนจากอาชีพก่อกรรม มีการเปลี่ยนระบบความเชื่อ หรือค่านิยมแบบเดิม นอกเหนือ ประชาชนจะต้องมีความสนใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง

การเมือง เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง หรือพิจารณา
มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาของสังคม
จากการติดตามความเคลื่อนไหวของทางราชการ
และการเสนอแนะการแก้ปัญหาของสังคมให้แก่
รัฐบาล

ประการที่เก้า ความสำเร็จของการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความเจริญ
ของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนส่วนใหญ่ใน
สังคม กล่าวคือ จะต้องมีความเชื่อและมีความคิด
อ่านที่มีเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ และมอง
โลกตามความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความ
อยู่รอดของการปกครองแบบนี้ขึ้นอยู่กับการมี
วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และ
การมีความรู้ สึกนึกคิดในทางมีส่วนร่วมทางการ
เมืองของพลเมืองในสังคมนั้น เป็นสำคัญสำหรับ
เรื่องนี้ เราจะได้กล่าวอย่างละเอียดต่อไปใน
ตอนท้าย

ส่วนที่กล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า
ความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย
ย่อมต้องอาศัยความเจริญในด้านต่างๆ บนอันมาก
การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสำหรับปัจจัยอย่างหนึ่ง
ไม่จำเป็นจะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้าน
อื่น ๆ เช่นไป เช่น การมีรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่
เป็นสิ่งประการเดียว จะมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
และสังคมเกิดขึ้นตามมา หากรัฐบาลและ
ประชาชนไม่วร่วมกันรับผิดชอบ ความสำเร็จของการ
ปกครองแบบนี้ จึงไม่ได้อยู่ที่การจัดให้มี

สิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นเพียงไม่ก่ออย่าง โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในลักษณะที่เป็นทางการ เช่น การมี
รัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง หรือมีสภาผู้แทน
ราษฎร ฉะนั้นถ้าสังคมได้ต้องการจะให้การ
ปกครองแบบนี้ดำเนินต่อไปได้ จะต้องสร้างความ
เจริญในด้านต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย แต่ในทาง
กลับกัน เราย่อมมีเหตุผลและหลักฐานเท่ากัน
ที่จะยืนยันได้ว่า ความสำเร็จของการปกครอง
แบบประชาธิปไตยต่างหาก ที่ก่อให้เกิดความ
เจริญในปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้น เช่น ความเจริญใน
ทางเศรษฐกิจสังคมและการบริหาร ความเจริญ
ของสถาบันทางการเมือง การมีความสามารถของ
รัฐบาลกับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองหรือการ
มีจิตใจแบบประชาธิปไตยกล่าวโดยสรุปได้ว่า
ความเจริญของการปกครองแบบประชาธิปไตย
ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกัน

ส่วนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการปก
ครองแบบประชาธิปไตย ก็คือ การมีวัฒนธรรม
ทางการเมืองหรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย
ส่วนนี้ผลเป็นอย่างมากต่อความสำเร็จของการ
ปกครองดังกล่าว และต่อความสำเร็จของความ
เจริญในด้านอื่น ๆ ที่เอօอันวยให้มีเสถียรภาพ
ของการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น อาจกล่าว
ได้ว่า หากคนในสังคมไม่มีจิตใจดั่งนั้น และ^{นี้}
ประพฤติปฏิบัติไปตามอุดมการใช้นั้นแล้ว ย่อม^{นี้}
เป็นการยากที่จะให้มีความเจริญต่าง ๆ ในรูป^{นี้}
นี้เกิดขึ้น

นับแต่ พลาโต และ อริสโตเติล เป็นต้นมา เราจึงมีทฤษฎีการเมืองอย่างหนึ่งที่กล่าวว่า ความมั่นคงของระบบการปกครองแบบหนึ่งแบบใด ย่อมขึ้นอยู่กับการที่คนในสังคมนั้นมีจิตใจที่จะส่งเสริมต่อการปฏิบัติ ให้เป็นไปตามการปกครองแบบนั้น ทงน ไม่ว่าจะเป็นระบบประชาธิปไตยในสหราชอาณาจักร เป็นระบบเผด็จการแบบคอมมิวนิสต์ ในโซเวียต ดังนั้น การปกครองแบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อ คนส่วนมาก ทงที่เป็นฝ่ายปกครองและฝ่ายอพยุ�ฐ์ ได้ปกครองมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย^{๑๐}

ปัญหาที่มีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณา อยู่เสมอ ก็คือ การมีผู้คนที่ต้องการเมืองหรือการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น มีลักษณะอะไรบ้าง จากผลของการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ศาสตร์ พолжาร์ก ลักษณะของการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ดังนี้

บริการแรก คนส่วนใหญ่ในสังคมจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ มีความต้องการการปกครองแบบมากกว่าการปกครองแบบอนุร่วง ที่จะต้องเห็นด้วยกับหลักการปกครองแบบทั่วไป การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ประการที่สอง ทั้งผู้นั้นและประชาชนจะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล จิตต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ในการพูด ในการแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออก แม้ว่าสิ่งนั้นจะค้านหรือขัดแย้งกับความคิดเห็นหรือสันนิษัยของตนก็ตาม^{๑๑} คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องยอมรับหรือมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ในการแสดงตัวเอง ในการเรื่องความแตกต่างในการปฏิบัติปฏิบัติของผู้อื่น ทราบโดยทั่วบุคคลผู้นั้นไม่ละเอียด ศีลธรรมหรือสิทธิเสรีภาพของผู้ใด เช่น ในเรื่อง

๑๐. Dahl, *Preface to Democratic Theory*; Harold D. Lasswell, *Psychopathology and Politics* (New York: Viking Press, 1966) *The Political Writing of Harold D. Lasswell* (Glencoe: Free Press, 1951), pp. 495 ff; *Power and Personality* (New York: W.W. Norton, 1946), pp. 148 ff; Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations* (Boston: Little, Brown and Company, 1965); James W. Prothro and Charles M. Grigg, "Fundamental Principles of Democracy: Bases of Agreement and Disagreement," *Journal of Politics*, 22 (May, 1960), 276-94; Herbert McClosky, "Consensus and Ideology in American Politics," *American Political Science Review*, 63 (June, 1964), 361-82; Frederick C. Barghoorn, *Politics in the USSR* (Boston: Little, Brown and Company, 1966), pp. 12-15, 35-38, 84-148; Raymond A. Bauer, Alex Inkeles, and Clyde Kluckhohn, *How the Soviet System Works: Cultural, Psychological, and Social Themes* (New York: Vintage Books, 1956), pp. 161-67, 135-37; and Alex Inkeles and Raymond A. Bauer, *The Soviet Citizen: Daily Life in Totalitarian Society* (Cambridge: Harvard University Press, 1959), pp. 381-32.

๑๑. Prothro and Grigg, *op. cit.*, and McClosky, *op. cit.*

แต่ถ้ายเป็นตน ท่าน เพราะคนเรายอมมีผล
ประโภชน์ความเชื่อ และเหตุผลต่าง ๆ กัน

**ประการที่สาม คนที่มีจิตใจเป็น
ประชาธิปไตย จะต้องเคารพในกิจกा�ของ การ
ปกครองแบบนั้น คือใช้วิธีสันบัญชาด้วยเสียง
ข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องมีการปฏิบัติตาม
จากทุกฝ่าย ขณะเดียวกัน ก็ให้ความคุ้มครอง
สิทธิของฝ่ายที่ไม่ได้เป็นข้างของ ท่าน เพื่อประกัน
ว่าการแก้กฎหมายเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของ
คนส่วนรวม และให้เป็นไปตามหลักที่ แต่
ละคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน ส่วนบุคคลที่ไม่เห็น
ด้วยกันเสียงข้างมาก จะถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม
หรือจะจัดออกนอกสังคมไม่ได้ เป็น จะห้าม
การวิพากษ่าวิจารณ์ของฝ่ายนั้นไม่ได้ ยังกว่านั้น
กิจกा�ของการปกครองแบบนั้น ยังรวมถึง การ
ปฏิบัติต่อคนอย่างยุติธรรม การยึดถือระเบียบวินัย**

**ประการที่สี่ คนที่มีจิตใจเป็นประชา
ธิปไตย จะต้องสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรม**

ทางการเมืองและการปกครอง^{๑๓} โดยติดตามข่าว
สารของบ้านเมือง พูดคุยถึงปัญหาของบ้านเมือง
กับผู้อื่นและพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
หรือในการกำหนดนโยบายของทางราชการ เช่น
การออกเสียงเลือกตั้งเป็นตน

**ประการที่ห้า คนที่มีจิตใจเป็น
ประชาธิปไตย จะต้องมีความสั่นึกในหน้าที่
พลเมือง ของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง^{๑๔}
หน้าที่พลเมืองเหล่านั้น ได้แก่ การปฏิบัติตาม
เป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่ การ
ปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การรับฯ เผญ
ประโยชน์ต่อสังคมและการออกเสียงเลือกตั้ง
เป็นตน ยิ่งกว่านั้น ยังจะต้องมีความเชื่อมั่นว่า
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของตน
จะได้ผล**

**ประการที่หก คนที่มีจิตใจเป็นประชา
ธิปไตย จะต้องมองโลกในแง่ดี มีความไว้
วางใจในผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่
หรือสถาบันของทางราชการ^{๑๕} ส่วน น้ำว่า**

๑๒. McClosky, *op. cit.*

๑๓. Almond and Verba, *op.cit.*, pp. 45-58, 79, 127, 246; and Alex Inkeles, "Participant Citizenship in Six Developing Countries," *American Political Science Review*, 63 (December, 1969), 1120-41.

๑๔. Almond and Verba, *op.cit.* Chapter VII; and Lester W. Milbrath, *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics* (Chicago: Rand McNally & Company, 1966), pp. 56-58, 62-63, 156-57.

๑๕. Morris Rosenberg "Misanthropy and Political Ideology," *American Sociological Review*, 21 (December, 1956), 690-95; and "Misanthropy and Attitudes Toward International Affairs," *Journal of Conflict Resolution*, (December, 1957); Almond and Verba, *op.cit.*, pp. 213, 27-31; McClosky, *op.cit.*; and Lucian W. Pye, *Politics, Personality and Nation-Building : Burma's Search for Identity* (New Haven: Yale University Press, 1962), pp. 44, 51-55, 264-65.

ความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะตามธรรมชาติการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน แม้จะมีความขัดแย้งกันอยู่ด้วยก็ตาม ความสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ส่วนหนึ่ง ย่อมต้องอาศัยการมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมได้กว่าการปกครองแบบอื่น ๆ ทงผายผู้นำและผ่ายประชาชน จะต้องมีความเชื่อว่า คนเราจะปกครองตัวเองได้ การมองโลกในแง่ดีย่อมช่วยให้มนุษย์มีความหวังได้ว่าเขามีความสามารถที่จะเข้าชนะสิ่งแวดล้อม และพัฒนาอุปกรณ์ทั้งหลายไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยระบบประชาธิปไตย ซึ่งมักจะเป็นไปอย่างเชื่องชา แต่มีความมั่นใจได้

ภารกิจที่เกิด คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อการใช้อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติงานของทางราชการ^{๑๖} เพราะถ้าปล่อยให้ผู้หลงทำอะไรได้ โดยไม่มีการคัดค้าน มีการควบคุม มีการตรวจสอบ หรือมีการเหนี่ยวรั้ง

เสียแล้ว อาจทำให้ฝ่ายนี้เหลิง野心จ ปฏิบัติตามอำเภอใจ และเกิดการผิดพลาดขึ้นได้โดยง่าย ในประเทศไทย การคนส่วนมากมักจะมองความไว้วางใจให้แก่ผู้มีอำนาจโดยสันเชิง และปราศจากการตัดสินใจหรือการวิพากษ์วิจารณ์ได้ ภารกิจที่เกิด จะต้องไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ หากคนส่วนใหญ่มีจิตใจดังกล่าว ย่อมเป็นการยากที่การปกครองแบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จ การมีจิตใจแบบเผด็จการได้แก่สิ่งต่อไปนี้ คือ การมองความรับผิดชอบในในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ผู้นำ การขอบเขตอำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การนิยมระบบเจ้าบุญมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเข้า และการยึดมั่นในค่านิยมแบบเดียว^{๑๗} รวมทั้งการมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับจิตใจแบบประชาธิปไตยทุกประการแล้ว

จึงพอจะสรุปได้ว่า การมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ควรจะต้องมีลักษณะดังนี้ คือ สนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย เคร่งในศักดิศรี ความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล ยึดถือศักดิ์ศรีของกฎหมายและนิติธรรม ไม่ยอมรับความคิดเห็นที่ต่างกัน ไม่ยอมรับความคิดเห็นที่ต่างกัน ไม่ยอมรับความคิดเห็นที่ต่างกัน

๑๖. Lucian W. Pye and Sydney Verba (eds.), *Political Culture and Political Development* (Princeton : Princeton University Press, 1965), pp. 22, 536, 552.

๑๗. Dahl, *Modern Political Analysis*, pp. 91, 92; and T.W. Adorno and others, *The Authoritarian Personality* (New York : Harper, 1950), p. 222-79.

สนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง สำนักในหน้าที่พลเมือง มีความไว้วางใจในสิ่ง แวดล้อมของมนุษย์ รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ และ ไม่มีจิตใจเป็นเดดจักการ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือ การมีจิตใจแบบหนึ่งแบบใด ย่อมเป็นผลลัพธ์ ได้มาจากการกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของ สังคมนั้น จากการมีความสมัพน์ธิกบัญชื่อน และ จากการมีประสบการณ์กับกระบวนการทางการเมืองในทุกชนิดอนของชีวิต^{๑๙} สถาบันสำคัญๆ ที่มีส่วนช่วยอบรมกล่อมเกลาวัฒนธรรม หรือ จิตใจของคนเรา ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานทำงาน สื่อมวลชน และระบบ การปกครองของสังคมนั้นเอง จากสถาบันเหล่านี้ คนเราจะเรียนผู้ใหญ่กว่า การมีองค์ความเห็น ผู้อ่อน ผู้อ่อน สิ่งใดในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือบทบาท ของแต่ละบุคคลในระบบการปกครอง ฯลฯ

ดังนั้น การมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ของคนเรา จึงขึ้นอยู่กับการที่สถาบันต่างๆ ใน

๑๙. Richard E. Dawson and Kenneth Prewitt, *Political Socialization* (Boston: Little, Brown & Co., 1969); Herbert H. Hyman, *Political Socialization* (Glencoe: The Free Press, 1959); and Pye and Verba (eds.), *op.cit.*, pp. 515, 550-54.

๒๐. Fred I. Greenstein, *Children and Politics* (New Haven: Yale University Press, 1965); David Easton and Robert D. Hess, "The Child Political World," *Midwest Journal of Political Science*, 6 (1965), 229-46; Roberta Sigel (ed.), "Political Socialization: Its Role in the Political Process," *American Academy of Political and Social Science*, 361 (September, 1965); Almond and Verba, *op.cit.*, Chapter XI; James S. Coleman (ed.), *Education and Political Development* (Princeton: Princeton University Press, 1965); and Philip E. Converse and Georges Dupeux, "Politicization of the Electorate in France and the United States," *Public Opinion Quarterly*, 26 (Spring, 1962), 1-23.

สังคมได้อบรมกล่อมเกลาฯ ให้เขามีจิตใจแบบนั้น เช่น การนิยมหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย การเคารพในสัดศรี ความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล รวมทั้งความสำนึกราชหน้าที่พลเมือง ปรากฏว่ามีการศึกษาวิชาชีวஜัมนานมาก ที่ยืนยันความจริงข้อนี้^{๒๐}

สำหรับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย นั้น เนื่องจากการปกครองแบบประชาธิปไตย ยังเป็นของใหม่สำหรับชาวไทย จึงปรากฏว่า มี คนไทยเป็นจำนวนไม่น้อย ที่ยังคงยึดมั่นอยู่กับ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเดิม สถาบันต่างๆ ที่มีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง ของไทย ยังไม่ได้อบรมกล่อมเกลาจิตใจของคนไทย ให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากนัก ทั้งนี้ นับแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สถานทำงาน และสื่อมวลชน จึงมีคนไทย จำนวนมากไม่น้อย ที่ยังคงมั่นในค่านิยมเหล่านี้ จำนวนไม่น้อย ที่ยังคงมั่นในค่านิยมเหล่านี้

เช่น ความนิยมในระบบเจ้าบุญมูลนาย การ อ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การตัดสินใจ การเริ่ม และการเปลี่ยนแปลง ที่มาจากการเมืองบน

การยึดถือความแตกต่างเกี่ยวกับฐานะของบุคคล และการถือว่ากรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของหลวง ชาวบ้านไม่เกี่ยวข้อง เป็นตน^{๒๐}

ยังกว่านั้น จากการศึกษาของ ดร. สุจิต บุญบงการ และของผู้เขียนเองพบว่า ระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัยไทยแบบที่เป็นอยู่เดิม มีลักษณะที่ไม่ค่อยจะเอออำนวยต่อการอบรมกล่อมเกลานสิ่นกศกษาของไทย ผู้จะเป็นชนชั้นผู้นำ และบุญญาชนในอนาคต ให้มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร ทั้ง เพราะหลักสูตร การสอน กิจกรรมนอกหลักสูตรและการบริหารมหาวิทยาลัย ยังเป็นอุปสรรคต่อการที่จะปลูกฝังบุคคลเหล่านั้นจิตใจในลักษณะดังกล่าวอยู่ให้มาก^{๒๑} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรายังขาดเสรีภาพในทางวิชาการ^{๒๒} ประกอบกับ การบริหารมหาวิทยาลัยไทยยังมีลักษณะเป็นเดียวกรรับบการปกครองในส่วนรวมของประเทศไทย ซึ่งแต่เดิม

ไม่ค่อยจะเป็นประชาธิปไตยมากนัก เลยมีผลให้ทั้งสิ่นกศกษาและคนไทยส่วนร่วม ไม่ค่อยมีโอกาสดำรงวิชีวิตภายนี้ต่อระบบการปกครองแบบนั้น จึงเป็นการยกที่จะหวังให้คนไทยส่วนมากมีจิตใจแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้

๔ ๔ ๔

อย่างไรก็ตาม หากเราต้องการให้ประเทศไทยมีการปกครองแบบนั้นจริงๆ แล้วคุณไทยทุกฝ่ายควรจะต้องร่วมกันรับผิดชอบ ในการสร้างจิตใจแบบประชาธิปไตยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับฝ่ายผู้นำของสังคม ซึ่งนับว่ามีความสำคัญเรื่องด่วน ที่จะต้องช่วยกันทำจิตใจของตนให้มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่าฝ่ายใด อย่างน้อยที่สุด ก็จะเป็นฝ่ายที่ยอมให้มีการปกครองแบบนี้เดิน

๔ ๔ ๕

บทความนี้ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประโยชน์

๒๐. James N. Mosel, "Thai Administrative Behavior," in *Toward the Comparative Study of Public Administration*, ed. by William J. Siffin (Bloomington : Indiana University Press, 1959), pp. 278-331; James N. Mosel, "Communication Patterns and Political Socialization in Transitional Thailand," in *Communications and Political Development*, ed. by Lucian W. Pye (Princeton : Princeton University Press, 1963), pp. 185-88; Wendell Blanchard and others, *Thailand: Its People, Its Society, Its Culture* (New Haven : Human Relations Area Files, Inc., 1958), pp. 439-88, 480-85; Herbert P. Phillips, *Thai Peasant Personality* (Berkeley: University of California Press, 1966), pp. 143-45; and Fred W. Riggs, "Interest and Clientele Groups," in *Problems of Politics and Administration in Thailand*, ed. by Joseph L. Sutton (Bloomington : Indiana University Press, 1962,) pp. 171-73.

๒๑. Suchit Bunbongkarn, "Higher Education and Political Development in Thailand," (Unpublished Ph.D. thesis, Fletcher School of Law and Diplomacy, 1968); and Thinapan Nakata, "The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students," (Unpublished Ph.D. dissertation, Vanderbilt University, 1972)

๒๒. ชัยอนันต์ สมุทรวิชช, "เสรีภาพทางวิชาการ," พัฒนาธิการศาสตร์, ปีที่ ๓ เล่มที่ ๒ (เมษายน, ๒๕๖๑), ๘๘๔-๙๕.

ชาชน คือเป็นการปกครองทั้งสี่ด้านของการ
วิธีการ และความมุ่งหมายที่มุ่งเน้นจะเป็นไปใน
ชิปไตย เป็นการปกครองที่มีความผูกพันอยู่กับ
ประชาชน สำหรับบังคับใช้อำนวยต่อความ
สำเร็จของการปกครองแบบนี้ ได้แก่ การปกครอง
โดยยึดหลักกฎหมาย ความสำเร็จในการสร้าง
ชาติ การมีความสามารถของรัฐบาลการสร้าง
ความเจริญให้แก่สถาบันทางการเมืองต่างๆ การ
พัฒนาทางการบริหาร ทางเศรษฐกิจและทาง
สังคม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร
ก็ตาม การปกครองแบบประชาธิปไตยก็มีส่วน
ช่วยให้เกิดความเจริญในด้านต่างๆ เหล่านี้ได้
มากเป็นเดียว กัน ฉะนั้น หากสังคมใดต้องการ
ให้การปกครองแบบประสบความสำเร็จ จะต้อง^๔
สร้างความเจริญในด้านเหล่านี้ให้เกิดขึ้นด้วย

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ที่ช่วยให้^๕
การปกครองแบบนี้ได้ คือการทุบคุคล
ในสังคมมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่
การยึดมั่นในหลักและติกาของการปกครองแบบ
ประชาธิปไตย การเคารพในศักดิ์ศรี ความ
เสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล ความสนใจ
ที่จะมีส่วนร่วมในการปกครอง ความสำนึกใน
หน้าที่พลเมือง การรู้จักกิจกรรมสาธารณะ ความไว
วางใจผู้อื่น และการไม่มีจิตใจเป็นแบบเด็ดขาด

แม้ว่า ประชาธิปไตยจะมิใช่ระบบ
การปกครองที่ดีที่สุด ที่จะช่วยแก้ปัญหาสำคัญๆ
ของสังคมให้หมดสิ้นไปได้อย่างรวดเร็วนเท่านั้น
แต่ก็เป็นระบบการปกครองที่มีกลไกทาง
การเมืองที่จะประกันได้ว่า การแก้ปัญหาเหล่า
นั้นจะเป็นไปโดยถูกต้องเหมาะสม^{๖๗} ยิ่งกว่านั้น
ยังเป็นระบบที่ให้ความหวังต่อประชาชน ใน
การปกครองตนเอง ในการแสวงหาความเจริญ
และในการแสวงหาความสุขในการดำรงชีวิต

เราเห็นได้ว่า ความสำเร็จของการ
ปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่ได้นอยู่กับการ
มีรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง หรือ การมีสมาชิก
สภานิตบัญญัติเท่านั้น เพราะย่อมไม่เป็นการยาก
ที่จะกำหนด หลักการ วิธีการ และความ
มุ่งหมายในการปกครองอย่างหนึ่งอย่างใดให้อย่าง
เป็นทางการ เป็น ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือ
ในกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ^๗ ที่ส่วนจะมี
ผลในทางปฏิบัติหรือไม่ ย่อมอยู่ที่คนผู้ปฏิบัติ
ว่า มีจิตใจสนับสนุนหลักการ วิธีการและความ
มุ่งหมายดังกล่าวอย่างแท้จริงมากน้อยเพียงใด ข้อ^๘
สำคัญที่สุด คือ เขาจะต้องมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
ด้วย บัญหานี้ จึงเป็นความรับผิดชอบของคน
ไทยทุกคน ที่จะต้องช่วยกันสร้างจิตใจแบบ
ประชาธิปไตยให้มีขึ้นในตัวบุคคล โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในหมู่ผู้นำของสังคม ก่อนอื่นใด

ทินพันธุ์ นาคะตะ

๒๓. กมล สมวิเชียร, “เกล็ดลับของประชาธิปไตย,” สยามรัฐ, (พฤศจิกายน, ๒๕๑), หน้า ๙.